

RELAȚIILE ROMÂNNO-FRANCEZE ÎN INTERVALUL MAI-IUNIE 1931, OGLINDITE ÎN PAGINILE COTIDIANULUI BĂNĂȚEAN *VESTUL*

*Eusebiu Narai**

Cuvinte cheie: diplomatie, România, Franța, Sever Bocu, *Vestul*

Keywords: diplomacy, Romania, France, Sever Bocu, *The West*

I. Politica externă a României în anii '30 ai secolului XX: trăsături generale

Toate guvernele române din perioada interbelică au militat pentru menținerea status-quo-ului teritorial stabilit în urma Conferinței de Pace de la Paris, din anii 1919–1920. Din păcate, anii '30 ai secolului trecut marcau declinul democrației, incapabilă să rezolve gravele probleme sociale generate de marea criză economică. În centrul și sud-estul Europei, Mica Înțelegere încerca să reziste, din răspuțeri, asaltului statelor revizioniste, mai apropiate sau mai îndepărtate, susținute – în mod fățiș sau indirect – de Italia fascistă. Și Germania weimariană acționa, cu multă subtilitate, pentru subminarea sistemului de alianțe clădit de Franța imediat după încheierea Primului Război Mondial.

Nicolae Ciachir prezintă, în rezumat, memoriul redactat de ilustrul diplomat și ministru de Externe român Nicolae Titulescu, în ziua de 9 aprilie 1933, în care explica francezilor motivele pentru care statele componente ale Micii Antante (România, Iugoslavia și Cehoslovacia) își sacrificau interesele economice, susceptibile unei apropieri de Germania, pe “altarul” intereselor politice, vizând crearea unui sistem complex de alianțe și semnarea mai multor tratate sub oblăduirea Franței antirevizioniste.¹

Proiectul uniunii vamale austro-germane, dat publicității în ziua de 25 martie 1931, a luat prin surprindere marile cancelarii europene, deoarece, până atunci, inițiatorii acestui proiect (cancelarul austriac, Schober, și ministrul de externe german, Curtius) lansaseră mai multe propuneri privind ameliorarea

* Universitatea de Vest Timișoara, b-dul Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: eusebiu.narai@e-uvt.ro

¹ Nicolae Ciachir, *Marile Puteri și România (1856–1947)* (București: Editura Albatros, 1996), 214.

relațiilor vamale dintre statele “bătrânului continent”, în cadrul Comisiei de Studii pentru Uniunea Europeană.²

Convinse de faptul că proiectul menționat anterior reprezenta doar preambulul unei acțiuni mai ample de revizuire a sistemului tratatelor de pace de la Paris și o amenințare serioasă la adresa Ligii Națiunilor, țările Micii Antante au protestat, imediat, pe lângă cei doi mari aliați occidentali (Franța și Anglia). Aceste două Mari Puteri apusene au intervenit pe lângă Înalta Curte Internațională de Justiție de la Haga, solicitând analizarea proiectului în funcție de legislația internațională în vigoare și adoptarea unei decizii definitive în speța de față.³

Reacția Franței și Marii Britanii a fost destul de moderată, contrar așteptărilor Micii Înțelegeri. Astfel, pe de o parte, Franța a demonstrat aliaților săi din centrul și sud-estul Europei atât opoziția față de proiectul austro-german, cât și tendința de menajare a Republicii de la Weimar, în speranța largirii cooperării europene. Cercurile politice pariziene au lansat “un program de reorganizare a regiunii danubiene, care, în esență, urmărea atât ușurarea situației economice a Austriei și a Germaniei, cât și o imixtiune directă în politica economică a statelor Micii Înțelegeri”. Marea Britanie pleda pentru renunțarea voluntară la acest proiect, din partea Germaniei, în urma adoptării unor măsuri economice propice Republicii weimariene, de către statele Micii Antante.⁴

La *Conferința Micii Înțelegeri*, desfășurată în capitala României, în intervalul 4–6 mai 1931, determinată de conciliatorismul franco-britanic, Eduard Beneș (ministrul de Externe al Cehoslovaciei) a elaborat un alt plan de reorganizare a Europei Centrale, menit să refacă economia regiunii printr-o strânsă cooperare a tuturor statelor din zonă, între ele, și cu celelalte țări din Europa. Acest plan a fost discutat și revizuit de reprezentanții României și Iugoslaviei, pornind de la premisa respingerii proiectului uniunii vamale austro-germane. Planul conceput de Mica Antantă preconiza, printre altele: asocierea cu trei state (Franța, Italia și Germania) care aveau interese în zona danubiană; absorbția excedențelor de cereale din țările central-europene de către statele industriale de pe continent (Franța, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Italia, Germania, Austria și Cehoslovacia); raționalizarea produselor industriale și schimbări fundamentale în privința regimului vamal. După părerea Elizei Campus, acest plan al statelor mici “a fost, de fapt, replica concretă, destinată să înlăture Anschluss-ul”⁵

Constituită încă din anul 1921, *Mica Înțelegere* s-a consolidat treptat, sub

² Eliza Campus, *State mici și mijlocii din centrul și sud-estul Europei în relațiile internaționale. Prima jumătate a secolului al XX-lea* (București: Editura Politică, 1988), 184–185.

³ Ibid., 185.

⁴ Ibid., 185–186.

⁵ Ibid., 186–187.

toate aspectele (economic, politic și militar), transformându-se într-o veritabilă “organizație federală, care se putea impune pe arena politică internațională”. Această alianță regională a respectat, *ad litteram*, Pactul Societății Națiunilor, a militat pentru menținerea statu-quo-ului teritorial, pentru un climat de pace și securitate în plan european, devenind un factor decisiv de echilibru și de cooperare în centrul și răsăritul Europei. Mica Înțelegere a fost primită, încă de la fondare, cu ostilitate atât în Ungaria, cât și în Germania, noua alianță zonală fiind etichetată la Berlin drept tributară Franței, iar oficialitățile de la Budapesta au încercat, în permanență, să împiedice întărirea Micii Antante, reiterând și propunerea unei uniuni personale între Ungaria și România, sub sceptrul suveranului român. Cu toate acestea, Mica Înțelegere a rezistat aproape două decenii, bazându-se pe forța dreptului.⁶

Eliza Campus precizează faptul că “Mica Înțelegere făcuse o serioasă tentativă în scopul dezvoltării conceptului federal, aducând, concomitent, și o valoroasă contribuție la istoria gândirii politice și economice europene”⁷.

Marele diplomat român Nicolae Titulescu critica unele prevederi ale convențiilor bilaterale care stăteau la baza Micii Înțelegeri, lipsind țara noastră de suportul militar și logistic al Cehoslovaciei și Iugoslaviei (Regatul Sârbo-Croato-Sloven, până la începutul anului 1929) în cazul unui atac sovietic: “... România se angajează să intre în război în apărarea Cehoslovaciei și Iugoslaviei, dacă aceste două țări ar fi atacate de Ungaria, acționând fie singură, fie împreună cu alte state. Aceasta înseamnă că România trebuie să vină în ajutorul Cehoslovaciei, dacă aceasta ar fi atacată de Ungaria singură sau de Ungaria împreună cu Germania, și în ajutorul Iugoslaviei, dacă aceasta ar fi atacată de Ungaria singură sau de Ungaria împreună cu Italia, de Bulgaria singură sau de Bulgaria împreună cu alte state... România, care, din cauza Ungariei, se poate găsi, în orice moment, în război cu Germania și Italia în apărarea Cehoslovaciei, este lăsată singură, total izolată, în cazul unui eventual atac din partea Rusiei Sovietice (Uniunii Sovietice – n.n.). Cehoslovacia și Iugoslavia au încercat, întotdeauna, să excludă orice intervenție, din partea lor, în cazul unui atac al U.R.S.S. asupra României”⁸.

După părerea Vioricăi Moisuc, pentru menținerea statu-quo-ului teritorial, statele central și est-europene aveau la îndemână instrumente politico-diplomatice relativ puține și deficitare, care nu puteau fi puse în practică din două motive (conținutul angajamentelor reciproce luate de Marile Puteri la Locarno, în 1925, și politica de *appeasement* adoptată de statele democratice occidentale

⁶ Eliza Campus, *Mica Înțelegere*, ediția a 2-a (București: Editura Academiei Române, 1997), 67.

⁷ *Ibid.*, 117.

⁸ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României*, George G. Potra, Constantin I. Turcu, Ion M. Oprea, eds. (București: Editura Enciclopedică, 1994), 70–71.

față de țările revizioniste și revanșarde), iar Liga Națiunilor se dovedea incapabilă de a impune membrilor săi respectarea Pactului de funcționare și a tratatelor de securitate. De asemenea, politica militară a Franței și Marii Britanii avea un caracter strict defensiv, care presupunea neimplicarea în această parte a continentului european.⁹

În acest context internațional extrem de complicat, “statele din Europa centrală și sud-estică au desfășurat o susținută acțiune de contracarare a efectelor politicii de *appeasement*, încercând să suplinească, prin acorduri și tratate regionale de securitate, lipsa de perspectivă a implicării marilor aliați, în primul rând a Franței, în apărarea independenței și suveranității lor naționale, precum și slăbiciunea crescândă a Societății Națiunilor”.¹⁰

Revizionismul horthyst, sprijinit de numeroase cercuri oficiale britanice, a afectat România, într-o primă etapă, în anul 1931, prin decizia fără echivoc a Ligii Națiunilor de a plăti sumele solicitate de optanții unguri din țara noastră, ca despăgubire pentru exproprierea marilor proprietari funciari maghiari din Transilvania, în baza reformei agrare din intervalul 1920–1921. Confruntarea dintre cei doi titani ai diplomației, Titulescu (România) și Apponyi (Ungaria), în procesul optanților, s-a realizat de pe poziții ireconciliabile. V. Moisuc consideră că “verdictul în procesul optanților unguri din Transilvania a înclinat și mai mult balanța în favoarea revizionismului internațional”.¹¹

Raporturile româno-sovietice din această perioadă au fost puternic influențate de relațiile fluctuante dintre Paris și Moscova. Astfel, după un război vamal franco-sovietic, declanșat în anul 1930, care a favorizat exportul german în URSS, ambasadorul francez în capitala sovietică (Maurice Herbette) a fost însărcinat de către prim-ministrul Pierre Laval să demareze negocieri oficiale cu Maxim Litvinov (Comisarul Poporului pentru Afaceri Externe al URSS), în vederea perfectării unor acorduri comerciale și a unor pacte de neagresiune, atât cu Franța, cât și cu două aliate ale acesteia din zonă (România și Polonia). Până la urmă, în ziua de 4 mai 1931 s-a semnat acordul comercial franco-sovietic.¹²

După trei luni de negocieri intense, la Paris a fost iscălit, în august 1931, tratatul de neagresiune franco-sovietic, ce trebuia să aibă consimțământul statelor baltice și să devină un model pentru România și Polonia.¹³

Îngrijorate de prevederile tratatului germano-sovietic, semnat în capitala

⁹ Viorica Moisuc, *Premisele izolării politice a României, 1919–1940* (București: Editura Humanitas, 1991), 217.

¹⁰ Ibid., 217–218.

¹¹ Ibid., 315–316.

¹² Ibid., 322.

¹³ Ibid.

Republicii de la Weimar, cercurile oficiale poloneze au început negocieri cu partea sovietică, în primăvara și vara anului 1931.¹⁴

Negocierile româno-sovietice în aceeași problemă încercau să soluționeze diferendul teritorial dintre cele două state, apartenența Basarabiei la Regatul României nefiind încă recunoscută de URSS. Se pornea de la prevederile Pactului Briand-Kellogg și ale Protocolului Litvinov. În proiectul românesc al unui asemenea pact se menționau următoarele: “Vor fi considerate acte contrare angajamentelor prevăzute, orice act de violență ce va aduce vreo atingere integrității și inviolabilității teritoriului ce se găsește, actualmente, sub suveranitatea uneia sau alteia dintre părțile contractante, precum și independenței sale politice, chiar dacă un astfel de act a fost comis fără declarație de război sau fără să aibă caracterul unui act de război”. Evitându-se termenul frontieră de stat, se prefera definiția oferită termenului teritoriu în dreptul internațional, adică spațiul aflat, în mod efectiv, sub suveranitatea unei țări. De altfel, și în tratatul de neagresiune franco-sovietic figura obligația respectării inviolabilității teritoriilor aflate sub suveranitatea unui stat sau controlate, din punct de vedere administrativ, de acesta.¹⁵

După lichidarea litigiilor financiare dintre România și Republica de la Weimar a fost semnată o învoială comercială cu caracter provizoriu, vizând aplicarea reciprocă a unor taxe protecționiste (10 decembrie 1928), înlocuită printr-un acord comercial provizoriu (18 iunie 1930), “determinat și de serioasele avansuri în mărfuri asupra anuităților plăților germane ale Planului Dawes”. În cadrul discuției cu dr. Posse (directorul Auswärtiges Amt), din data de 27 iunie 1931, Cezar Popescu (secretar general în cadrul Ministerului Comerțului) a solicitat părții germane stabilirea unui tarif preferențial pentru cerealele provenite din țara noastră.¹⁶

Constantin Buchet subliniază faptul că “Aranjamentul comercial provizoriu din 18 iunie 1930 (în locul unui tratat comercial, după cum intenționaseră ambele părți), protocolul adițional și documentele confidențiale și secrete, semnate la 19 decembrie 1931, și, apoi, *Tratatul de Comerț și Navigație* semnat între România și Germania, la Geneva, la 27 iunie 1931, având la bază un regim preferențial, prevedeau ca și schimbul de alte mărfuri decât petrol și derivate să se facă în schimbul unor produse germane în raport de 1 la 1, stabilind contingentele pentru fiecare articol în parte”.¹⁷

Același autor este convins că “Germania a urmărit să folosească dificultățile

¹⁴ Ibid., 322–323.

¹⁵ Ibid., 323–324.

¹⁶ Constantin Buchet, *România și Republica de la Weimar, 1919–1933. Economie, diplomatie și geopolitică* (București: Editura All Educational, 2001), 79.

¹⁷ Ibid.

economice și complementaritatea economiilor unor țări ca România și Iugoslavia, utilizând comerțul său exterior ca o piesă importantă a politicii sale externe, care putea modifica poziția politică a unor actori ca cei enumerați mai sus”.¹⁸

În egală măsură, Germania a încercat să condiționeze relațiile sale economice cu statul român, printr-o serie de aspecte ale raporturilor politice dintre cele două părți: “poziția germană față de revizionismul ungar, încadrarea României în Mica Înțelegere și sistemul francez de alianțe, rolul Berlinului de mediator în problema basarabeană, influențarea opticii Bucureștilor în negocierea litigiului financiar și asupra non-agresivității penetrației sistematice germane în Răsărit”.¹⁹

C. Buchet consideră că “politica deflaționistă a guvernelor național-țără-niste (inclusiv a cabinetului de așa-zisă uniune națională, Iorga-Argetoianu – n.n.) a urmărit ca, în faza de depresiune economică (1930–1933), stabilitatea și un curs optim al monedei naționale să fie influențate major de devizele furnizate prin vânzarea produselor exportate, în special al celor agricole, către Germania”, pentru cerealele românești fiind plătite prețuri acceptabile, pe piața germană.²⁰

Pe de altă parte, prin prisma propriilor interese, “Republica de la Weimar a fost silită să exporte în Europa de Est, pentru a dobândi devizele necesare plății reparațiilor și asanării monedei, dar, prin această activitate, era atrasă, în unele momente, spre supraproducție și o comprimare a comerțului său cu statele estice după propriile nevoi economice (de exemplu, problema taxelor agrare, cu accente protecționiste pentru propriul sistem agricol), dar și politice (descurajarea penetrației anglo-franceze și italiene sau demantelarea, prin arme economice, a sistemelor de securitate filoversailleze din zonă)”.²¹

Cu toate că marca germană era o valută regională, în intervalul 1930–1932, exportul produselor petroliere românești în Republica weimariană a fost folosit pentru consolidarea monedei naționale. Autoritățile române au achiziționat produse industriale (avioane, ciment, fier laminat, lacuri cu ulei, taninuri, textile, vagoane, etc.) și au căutat să obțină credite din partea instituțiilor bancare germane emblematice, în vederea accelerării procesului de industrializare a țării noastre. În anul 1931, cerealele și orzul românesc ocupau locuri fruntașe în exportul către Germania.²²

În timpul crizei economice (1929–1933), exportul românesc spre Republica de la Weimar consta în: cereale (orz și porumb – locul I, grâu și ovăz – locul II, secară – locul III); alte articole agricole, precum cartofi, lucernă, plante

¹⁸ Ibid., 80.

¹⁹ Ibid., 81.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid., 82.

²² Ibid., 83.

tehnice (rapiță, ricin), sfeclă de zahăr și soia; articole agrozootehnice (carne de porc, grăsimi, fructe, ouă); minerale neferoase (cupru, mangan, zinc); piatră. Constantin Buchet precizează faptul că “Germania s-a orientat predilect spre importul petrolului românesc (deși Berlinul achiziționa aceste articole și din Mexic, SUA și Rusia Sovietică) în detrimentul produselor cerealiere, cu toate că plata produselor importate din România s-a făcut nu în devize libere și forte, ci în mărci de valoare relativă”.²³

Berlinul avea o politică comercială riguroasă, scontând pe împletirea intereselor statului și ale particularilor, dar și pe rețeaua bancară, bine pusă la punct, care deschidea piețele est-europene. De asemenea, consulatele germane din România, cu precădere cele din Timișoara și Cernăuți, trimiteau rapoarte periodice Ministerului de Externe al Republicii de la Weimar “privind situația economică a țării noastre, problema unor zone libere sau cultivarea terenurilor inundabile pe malul Dunării”.²⁴

După părerea lui Constantin Buchet, “România a fost nevoită să încheie un acord comercial cu Germania, deoarece apropierea aprofundată a relațiilor economice dintre statele aliate ale Micii Înțelegeri a fost defectuoasă, iar ideea unui bloc economic al statelor successorale (cu accente protecționiste) nu s-a materializat, având și o opoziție din partea Germaniei, care o receptase ca un pol de putere economică rival”. În anii crizei economice, Republica weimariană a practicat o veritabilă ofensivă industrială în sud-estul Europei, menită să elimine concurența franco-britanică și, pe alocuri, italiană, ofensivă dublată de intense negocieri diplomatice, adică un *Weltpolitik* economic care să determine modificarea radicală a politicii antirevizioniste a statelor din zonă. Așadar, până în anul 1934, “Republica de la Weimar a orientat relația sa comercială spre un import susținut care aducea devize, dar și o reglare permisivă a exportului românesc – uneori chiar comprimarea sa prin tehnici vamale axate pe tarife ridicate și specializări diferențiate – elemente de presiune geoeconomică menite să ilustreze, în percepția românească, comportamentul de Mare Putere economică a Germaniei”.²⁵

C. Buchet este convins de faptul că guvernele germane succesive, conduse de către Brüning, Papen și Schleicher, “au considerat țara noastră un element pivotal în construirea unei piețe comune est-europene comandată de Germania, unde aceasta să-și reverse produsele industriale”, expansiunea economică germană spre răsăritul continentului european fiind determinată de “modelul intern de dezvoltare economică al Germaniei, structurat pe următoarele elemente: concentrarea industrială, organizarea științifică a producției, producția

²³ Ibid., 83–84.

²⁴ Ibid., 84.

²⁵ Ibid., 86.

în serie, supraproducția (ruptura echilibrului dintre consumație și producție), sistematizarea *dumpingului* creator de debușeuri permanente și regimul primelor de export²⁶.

Cercurile guvernante berlineze condiționau instituirea unor tarife preferențiale pentru produsele agricole provenite din statele est-europene de realizarea efectivă a uniunii vamale austro-germane. Trebuie menționat faptul că, până la semnarea acordului comercial româno-german (1931), Republica weimariană a redus tarifele la importuri cu 50%, în cazul porumbului, și cu 75%, în cazul nutrețului.²⁷

Clauzele avantajoase ale acordului comercial provizoriu dintre Regatul României și Republica de la Weimar, semnat la 18 iunie 1930, nu au putut fi puse în aplicare, din câteva motive: politica agrară cu caracter protecționist, sistemul contingentărilor de mărfuri și preferința pentru cerealele importate din Statele Unite și din Argentina, fiind în vigoare o convenție comercială germano-argentiniană.²⁸

Noul cabinet de la București, condus de marele savant Nicolae Iorga, a continuat negocierile începute la Viena, în martie 1931, în vederea obținerii de tarife preferențiale pentru produsele românești; negocierile au fost purtate între Posse (director în Ministerul Comerțului din cadrul Republicii de la Weimar) și Caius Brediceanu (ministru plenipotențiar al României în Austria). De asemenea, au fost demarate noi negocieri la București, între reprezentanții Germaniei (dr. Posse și Kirchholtes – însărcinatul cu afaceri în România) și ai României (miniștrii Mihail Manoilescu – Comerț și Dimitrie Ghica – Externe). În urma acestor ample negocieri, desfășurate pe parcursul a trei luni, a fost parafat *tratatul comercial româno-german*, la Geneva, în iunie 1931, ceea ce a permis deschiderea pieței germane pentru mărfurile românești. Ținând cont de interesele exportatorilor sași, “Berlinul a redus plafonul de contingentare pentru vitele (de la 5 000 de vite la 7 000, comparabil cu poziția germană față de contingentarea exportului ungar de vite, care se situa la 6 000–7 000 de animale) aduse din România și un tarif preferențial de 50% din cantitatea importată la orz și 60% la porumb, printr-o convenție bilaterală”. După semnarea unui acord financiar (1928) și a unui protocol adițional (13 decembrie 1931) între cele două părți, România a acordat tarife preferențiale produselor industriale importate din Germania.²⁹

Pe de o parte, Franța a intervenit, prin diverse mijloace, în negocierile româno-germane; de pildă, delegația Republicii weimariene a fost sfătuită să

²⁶ Ibid., 87.

²⁷ Ibid., 89.

²⁸ Ibid., 90.

²⁹ Ibid.

aștepte la frontiera cu Polonia, deoarece, la București, avea loc, în perioada respectivă, o reuniune a Micii Antante. Pe de altă parte, “Republica de la Weimar a încercat să oprească aplicarea *Planului Tardieu*, de creare a unui proiect de uniune vamală dunăreană datorită crizei statelor agrare, prin negocierile de preferențialitate purtate de Germania cu Ungaria și România, care semnifică, după expresia istoricului H. Sundhausen, un compromis de putere franco-german pentru Europa de Est și începutul unei ofensive comerciale a Reichului republican în zonă”.³⁰

Potrivit lui C. Buchet, “natura și substanța raporturilor româno-germane derivă din profilul unui actor cu un regim politic nou, o democrație fără democrați, Republica de la Weimar, stat învins și obligat să suporte normalizările geopolitice impuse de Tratatul de Pace”.³¹

Relațiile diplomatice româno-germane au cunoscut momente de încordare, determinate de multiple cauze: biletele, fără acoperire, emise de Banca Generală Română în timpul ocupației Capitalei de către armatele Puterilor Centrale (decembrie 1916-noiembrie 1918); punerea în aplicare – cu anticipație – a Tratatului de Pace de la București-Bufta (martie 1918); “activarea componentei mitteleuropene a *Ostpolitik*-ului Weimarului și modelului Naumann sub formule confederative sau a complexelor economice gravitante spre Germania, care să asigure erodarea *statu-quo*-ului versaillez și beneficii politice sigure Berlinului prin modificarea opțiunii externe a statelor succesoriale sau întregite”.³²

Constantin Buchet atrage atenția asupra profilului modificat al celor două țări în noul context internațional, aflat sub spectrul sistemului versaillez: România își întregise teritoriul, prin unirea mai multor provincii aflate, până atunci, sub stăpânire străină (Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul), certificându-și caracterul de stat național și lărgirea cadrului democratic prin Constituția din 1923; Republica de la Weimar pierduse, temporar sau definitiv, controlul asupra unor teritorii care aparținuseră predecesorului său, Al Doilea Reich, având “un regim democratic precar, cu o grefă de imperialism camuflat, apărut pentru a salva Germania de ocupația puterilor antantiste”. Beneficiind de un rol major în politica externă, președinții Republicii de la Weimar, Ebert și Hindenburg, au impulsivat relațiile româno-germane, sub diverse aspecte (economic, politico-diplomatic etc.).³³

Cu toate că, prin prisma interesului național, România încerca, în planul politicii externe, să se alieze cu Marile Puteri europene antirevizioniste, care

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid., 111.

³² Ibid.

³³ Ibid., 116.

pledau pentru menținerea *statu-quo*-ului teritorial și pentru conservarea sistemului versaillez, țara noastră depunea eforturi considerabile și pentru normalizarea relațiilor cu fostele state învinse în Primul Război Mondial, în special cu Republica weimariană. Conform lui C. Buchet, “timid la început, România a încercat să dezvolte un parteneriat activ cu Germania în relația bilaterală, fracturată de creanțele speciale și discursul revizionist german, care au generat o relație de uzură”.³⁴

Așadar, până la investirea lui Adolf Hitler în funcția de cancelar (ianuarie 1933), “relațiile politico-diplomatice româno-germane au constat, în principal, din soluționarea unor probleme economico-financiare, reacțiile Weimarului la *statu-quo-ul* est-european și funcționarea Micii Înțelegeri, ca instrument de securitate, afirmarea pozițiilor Bucureștilor față de funcționarea axei Berlin-Moscova, bazată pe înțelegerea de la Rapallo”. Penetrația economică în Peninsula Balcanică, în general, și în România, în special, trebuia să consolideze securitatea granițelor estice ale Republicii de la Weimar.³⁵

Cu toate că nu sprijinea, în mod fățiș, revizionismul ungar, Berlinul avea același obiectiv ca și Budapesta: destrămarea Micii Înțelegeri. Legația germană la București a fost condusă, în intervalul aprilie-septembrie 1931, de către Kirchholtes, iar, în octombrie 1931, în fruntea sa a fost acreditat contele Werner von der Schulenburg, un distins diplomat, specializat în problemele orientale, care milita pentru refacerea MittelEuropei.³⁶

C. Buchet consideră că “proiectul de uniune vamală austro-germană, lansat de dr. Curtius (ministrul de Externe al Reichului) și cancelarul Schober (al Austriei – n.n.), sub acoperirea implementării planului Briand, vizau nu numai un *Zollunion* preliminar *Anschlussului*, dar și un pol de putere economic care să asigure, prin gravitatea – spre el – a *Ostländer*, avantaje politice revizionismului de catifea promovat la Berlin”. În intervalul 1930–1931, se preconiza o așa-zisă *alianță danubiană* între landul german Bavaria, trei landuri din Austria Superioară (Salzburg, Tirol și Vorarlber) și câteva regiuni din Ungaria, reprezentând un veritabil semnal de alarmă pentru cercurile politice românești. Confruntate cu proteste de amploare, cabinetele german și austriac au așteptat, cu înfrigurare, decizia pronunțată de Curtea Internațională de Justiție de la Haga. La întâlnirea de pe Dunăre (11 mai 1931), dintre suveranii României (Carol al II-lea) și Iugoslaviei (Alexandru I), s-a pledat pentru susținerea aliaților cehoslovaci și francezi, fără a se blama, în mod direct, proiectul uniunii vamale austro-germane.³⁷

³⁴ Ibid., 118–119.

³⁵ Ibid., 120.

³⁶ Ibid., 153.

³⁷ Ibid., 154.

Deși ministrul român de Externe în cabinetul Iorga-Argetoianu, prințul Dimitrie Ghica, aprecia *Anschluss-ul* drept epicentrul expansiunii germane, țara noastră considera colaborarea germano-franco-italiană ca un factor decisiv în politica regională și europeană.³⁸

Deci, în intervalul 1931–1932, Republica de la Weimar a efectuat presiuni economice în vederea reorientării politicii externe românești, pro-franceză și pro-britanică prin tradiție, și a diminuării rolului determinant al țării noastre în cadrul Micii Antante. Constantin Buchet este convins de faptul că, “în condițiile acestor antagonisme (geo)politice și strategice, interesul comun al celor două state și cooperarea s-au regăsit prin dimensiunea raporturilor economice – de exemplu, regimul schimburilor economice în compensație, fără taxe vamale, derulat în timpul crizei economice – pe care cercurile de decizie din cele două țări au încercat să le protejeze de reflexele tensiunilor politice, sau influența litigiului financiar”³⁹

Nicolae Titulescu opina că România trebuia să evite, prin toate mijloacele posibile, să se transforme într-un câmp de bătălie între Uniunea Sovietică și Germania. Nefiind capabilă să rămână neutră în acest conflict, țara noastră “ar trebui să devină aliatul aceleia dintre cele două Mari Puteri care ar accepta prietenia ei și i-ar garanta, oficial, frontierele la încheierea unui viitor război”. Ilustrul diplomat român era convins că “România de azi poate fi apărată numai prin acțiune”, relațiile amicale cu Germania reprezentând o prioritate pentru oficialitățile române.⁴⁰

În mod paradoxal, Titulescu a susținut primul său discurs, în străinătate, în Parlamentul german, având relații cordiale cu toți miniștrii de Externe ai Republicii weimariene.⁴¹

N. Titulescu sublinia faptul că “minoritățile reprezintă o problemă vitală pentru România, mai periculoasă chiar decât revizuirea. Diplomatul român de talie internațională făcea o distincție clară între minoritari și români: “Cel care stă cu ochii ațintiți spre Budapesta, Viena, Berlin și Moscova este, după părerea mea, un membru al minorității. Cel care stă cu ochii ațintiți numai spre București este, după părerea mea, român”⁴²

În egală măsură, Titulescu nu era de acord cu transformarea chestiunii minorităților într-o veritabilă problemă internațională, depășindu-se limitele Tratatului minorităților.⁴³

³⁸ Ibid., 154–155.

³⁹ Ibid., 225–226.

⁴⁰ Titulescu, *Politica externă*, 140–141.

⁴¹ Ibid., 144.

⁴² Ibid., 263.

⁴³ Ibid., 264.

II. Percepția cotidianului bănățean asupra relațiilor româno-franceze (mai-iunie 1931)

Primele zile ale lunii mai 1931 erau marcate de o puternică ofensivă media-tică a României, începută prin interviul acordat corespondentului ziarului pari-zian *Le Journal* în capitala țării noastre, de regele Carol al II-lea, la 8 mai 1931, interviu redat parțial și comentat în paginile cotidianului bănățean studiat de noi, în lucrarea de față:

“... Între altele, M. Sa declară:

<Am fost surprins sau, mai clar, mâhnit când am văzut cu câtă nervozitate sau, mai potrivit, neprietenie, s’a comentat – în Franța – schimbarea de guvern din Țara Mea.

Amicilor Mei din Franța le spun că toate cele scrise, în actualele conjunc-turi, nu pot să le consider decât erori sau, mai precis, inexactități răspândite, cu voință, de cercuri interesate. Țin, însă, să se știe că în România n’ar putea, nici într’un caz, să fie vorba de dictatură. Proclam, cu tărie, acest lucru pentru ca toată lumea să ia la cunoștință>.

... Mai departe, M. Sa Regele Carol arată că România vrea să trăiască în bune raporturi cu toate popoarele Europei, chiar dacă nu le-a avut drept aliate”.⁴⁴

Inteligent și bun orator, regele Carol al II-lea încerca să-și convingă interlo-cutorii francezi despre intențiile sale de a menține democrația și de a perpetua bunele relații cu Marile Puteri învingătoare în Primul Război Mondial, în spe-cial cu Franța, dar și de a inaugura o nouă etapă în politica externă a statului român, de reconciliere cu vechii inamici, inclusiv cu cei din imediata vecinătate.

Ziarul *Vestul* reproducea, parțial, un articol din ziarul elvețian de limbă germană *Neue Züricher Zeitung*, semnat de dr. KA, privind finanțarea Europei Centrale de către Franța:

“Efectele rodnice ale capitalului de export francez asupra economiei țărilor central-europene și asupra întregii economii europene se vor arăta abia treptat și vor accelera soluționarea crizei economice. Dar pare că exportului de capital francez în aceste țări îi sunt trase limite greu de trecut și, deci, poate fi plasată numai o parte a excedentului de capital francez. Băncile franceze riscă, în ce privește plasările lor cu termen lung, mai ales în țările ca, de exemplu, statele agrare europene, cari nu sunt, încă, suficient de consolidate economiceste și din punct de vedere social. Făcând abstracție de aceasta, și condițiunile grele ale băncilor franceze împedecă statele centrale europene de a recurge prea mult la piața Parisului. Problema pieței de capital francez și a economiei europene va

⁴⁴ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 310 (duminică, 10 mai 1931): 1.

rămâne nesoluționată cât timp Germania și, în măsură mai mică, Italia, nu vor recurge la creditele dela Paris”⁴⁵

Deoarece efectele crizei abia începuseră să se resimtă în Franța, stat puternic industrializat și care nu depindea, precum Marea Britanie, de pildă, de capitalul american, aceasta își permitea să sprijine economic țările cu profil agrar din centrul și răsăritul Europei, fiind interesată într-o colaborare politică și militară, pe termen lung, cu acestea, menită să izoleze complet Germania. În mod paradoxal, economia franceză avea o nevoie acută de debușeuri pe piața germană și italiană, însă regimurile politice din aceste țări manifestau numeroase rezerve în acest sens.

Eforturile regelui Carol al II-lea și al președintelui Consiliului de Miniștri, Nicolae Iorga, de a schimba percepția presei franceze asupra regimului politic din țara noastră eșuaseră. Astfel, la începutul lunii mai 1931, un prestigios ziar francez, *Le Populaire*, după ce publica declarațiile lui Iorga făcute reprezentantului unui alt ziar parizian, *Le Matin*, adăuga și câteva comentarii, redată întocmai în paginile cotidianului bănățean:

“Așadar, nimeni nu va mai putea să nege că în România s’a introdus dictatura. Ea are, azi, forma aceleia a lui Pilsudski, însă e cert că, în curând, se va orienta spre cea din Iugoslavia”⁴⁶

De altfel, opinia publică franceză și majoritatea politicienilor francezi cu convingeri democratice nu agreau deloc ideea impunerii, în România, a unui regim autoritar după model polonez sau iugoslav, deoarece acestea din urmă se apropiau, tot mai mult, de Italia și Germania.

Totuși, raporturile științifice româno-franceze rămâneau, în continuare, excelente. Astfel, în numărul său din 13 mai 1931, ziarul *Vestul* consemna faptul că marele savant francez Jean Louis Fauré, care a ținut o serie de conferințe în țara noastră, a trecut, în ziua de 9 mai 1931, la ora 16, prin gara Oradea, înapoiindu-se la Paris. În gară, savantul francez a fost întâmpinat de corpul medical român din Oradea, în frunte cu doctorul Zeno Dumitreanu, șeful serviciului sanitar județean. În numele Societății medicilor din Oradea, medicul lt.-col. Ionescu l-a salutat în limba franceză, oaspetelui francez oferindu-i-se un buchet de flori. Emoționat de primirea făcută, savantul Fauré a promis că va reveni în Oradea, cu altă ocazie. Apoi, Zeno Dumitreanu și lt.-col. Ionescu l-au însoțit până la frontieră, informându-l cu privire la instituțiile sanitare din România.⁴⁷

Viața politică franceză interesa, în egală măsură, opinia publică românească. Din acest motiv, cotidianul *Vestul* a consacrat mai multe pagini alegerilor prezidențiale din Franța. La 11 mai 1931, în toate cercurile politice pariziene

⁴⁵ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 311 (luni, 11 mai 1931): 4.

⁴⁶ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 312 (miercuri, 13 mai 1931): 4.

⁴⁷ *Ibid.*, 3.

se afirma că singurii candidați la președinția Republicii Franceze, cu serioase șanse de reușită, erau Briand și Doumergue.⁴⁸

În ziua de 13 mai 1931 a avut loc, la Versailles, ședința Congresului Național, destinată alegerii președintelui Republicii Franceze, eveniment urmărit, cu mare interes, de întreaga opinie publică franceză. După primul scrutin, desfășurat între orele 14 și 16, Aristide Briand a obținut 391 voturi, iar Paul Doumer – 342 voturi. Deoarece niciunul din candidați nu a întrunit majoritatea absolută cerută de Constituție (452 voturi), din totalul de 902 votanți, votul urma să se repete. Între timp, în după-amiaza aceleiași zile, partidele extremiste (comunist și naționalist-radical) au organizat, la Versailles, o mare manifestație împotriva lui Briand, maximizând șansele lui Doumer. După această demonstrație, Briand a anunțat că își retrage candidatura, plecând, cât de curând posibil, la Geneva. Al doilea tur de scrutin a dat câștig de cauză lui Paul Doumer, președintele Senatului, care a fost ales în funcția de președinte al Republicii Franceze.⁴⁹

Soluția de compromis la care au recurs deputații francezi a fost considerată absolut necesară pentru detensionarea climatului politic intern. Redactorii ziarului *Vestul* au prezentat, destul de detaliat, procesul electoral din capitala Franței pentru a atrage atenția cercurilor politice românești asupra pericolului iminent al instaurării unui regim autoritar la București.

La 14 mai 1931, la Paris se vehicula, cu insistență, zvonul unei posibile demisii a lui Aristide Briand din guvern, datorită eșecului înregistrat de acesta la alegerile prezidențiale. Președintele Consiliului de Miniștri, Laval, era hotărât să prezinte demisia întregului cabinet, dacă nu reușea să-l determine pe Briand să rămână în guvern.⁵⁰

Ziarul *Vestul* atrăgea, astfel, atenția cititorilor săi asupra legăturii puternice dintre instituția prezidențială și guvern, în Franța, după același tipar funcționând și relația dintre rege și cabinet, în România, “sora mai mică” a Franței. Era un semnal de alarmă binevenit, destinat să contribuie la împiedicarea, prin mijloace legale, a instaurării unui regim autoritar în România.

Cu toate că trecuse aproape o lună de la instalarea sa oficială, cabinetul condus de Nicolae Iorga era criticat vehement în presa pariziană. În 15 mai 1931, Geo London, un mare ziarist francez, a început publicarea impresiilor culese în recenta sa vizită în România. O parte din relatările acestuia au ajuns și în paginile ziarului *Vestul*:

“Nicolae Iorga, prim-ministrul României, deși a scris istoria țării sale, nu e capabil să facă, el însuși, istorie, ca șef de guvern. Și oricât ar repeta dl Iorga,

⁴⁸ Ibid., 4.

⁴⁹ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 314 (vineri, 15 mai 1931): 4.

⁵⁰ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 315 (sâmbătă, 16 mai 1931): 4.

că dsa este prim-ministru, adevăratul conducător al guvernului este și rămâne dl Argetoianu.

Trecerea sa, fie chiar și numai ca interimar, la Interne, acum, în ajunul alegerilor generale, e, în acest sens, un fapt suficient de elocvent”.⁵¹

Deci, desemnarea lui Argetoianu în funcția de ministru de Interne *ad-interim*, în condițiile în care acest minister coordona desfășurarea alegerilor parlamentare, dezvăluia adevărata “putere din umbră”, iar ziariștii francezi, renumiți pentru acuratețea informațiilor transmise și pentru analiza pertinentă a acestora, nu se fereau să dea verdictul în privința cabinetului de la București. Complet defavorabil acestuia, verdictul a fost prezentat cititorilor bănățeni în paginile ziarului fondat de Sever Bocu.

Între timp, seria contactelor științifice româno-franceze, la nivel înalt, continua, ignorând disputele pe teme politice. În acest sens, în seara de 14 mai 1931 a sosit, la Oradea, cu un tren rapid, cunoscutul profesor Josserand, decanul Facultății de Drept din Lyon, pentru a ține două conferințe, la invitația Facultății de Drept din localitate. Conferințele urmau să se desfășoare în următoarele două zile, începând de la ora 18. Între timp, Josserand a ținut mai multe conferințe la Iași, București și Cluj, unde a fost primit cu entuziasm. După două zile de ședere în Oradea, renumitul profesor francez trebuia să se reîntoarcă la Lyon.⁵²

La câteva zile de la alegerile prezidențiale din Franța, în numărul său din 20 mai 1931, ziarul *Écho de Paris* publica știrea, preluată și de cotidianul bănățean, potrivit căreia, după revenirea lui Briand de la Geneva, acesta urma să demisioneze din guvern, în dimineața zilei de 22 mai 1931.⁵³

Redactorii ziarului *Vestul* aveau convingerea intimă că modelul politicianului onest (Briand) trebuie preluată și de membrii cabinetului de la București, dar și de toți politicienii români, fără deosebire.

Așteptat de o mulțime impresionantă, “care i-a făcut o impunătoare manifestație de simpatie, aclamându-l cu mare entuziasm”, Briand a sosit în capitala Franței abia în ziua de 24 mai 1931, venind de la Geneva. Cu toate că a avut parte, la înapoiere, și de manifestații ostile, soldate cu câțiva răniți și câțiva arestați, Briand și-a amânat decizia de a-și depune demisia pe masa premierului Laval, fapt relatat, cu obiectivitate, de ziariștii de la *Vestul*.⁵⁴

Potrivit redactorilor cotidianului bănățean, aflat la Geneva, Briand a remarcat faptul că propunerea lui Litvinov, ministrul sovietic de Externe, pentru semnarea unui pact de neagresiune economică între statele europene, agreat

⁵¹ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 316 (duminică, 17 mai 1931): 4.

⁵² Ibid.

⁵³ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 320 (vineri, 22 mai 1931): 4.

⁵⁴ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 322 (luni, 25 mai 1931): 1.

imediat de miniștrii Angliei, Germaniei, Turciei și Bulgariei, “în felul în care a fost făcută, cuprinde – în sine – mai multe aspecte și, de aceea, trebuiește bine chibzuit asupra lui”⁵⁵

Democrat convins și partizan al colaborării, pe toate palierele, între statele europene, Briand lua deciziile adecvate numai în urma unei analize minuțioase a informațiilor primite, patriotismul și bunele sale intenții neputând fi puse la îndoială. Cu aceleași trăsături de caracter și aceeași fidelitate față de tratatele semnate de țara sa, Nicolae Titulescu îl întâlnea, deseori, la Geneva, la sediul Ligii Națiunilor, pe Aristide Briand.

În pofida iminentei demisii a guvernului Laval, conform uzanțelor, la 13 iunie 1931, data instalării noului președinte al Republicii Franceze, se acredita ideea că noul președinte, Doumer, va respinge demisia cabinetului de la Paris.⁵⁶

Redactorii ziarului *Vestul* sugerau cititorilor “foii” că regimul democratic francez presupune colaborarea instituțională, dincolo de culoarea politică, și continuitatea în materie de politică externă, fapt ce nu putea fi constatat și la București, după Restaurație.

Aceiași redactori criticau, pe un ton vehement, eșecul constituirii unui cabinet de către Nicolae Titulescu, francofil convins, și ambiguitatea politicii externe promovate de guvernul Iorga-Argetoianu, în articolul intitulat «*Trăiască Franța!*», apărut la finele lunii mai 1931:

“... Putea dl Titulescu să accepte toate condițiile – se inventau altele și dsa tot nu era făcut prim-ministru. Cei ce sunt unde sunt cunoșteau aceasta și pân-deau numai sfârșitul. Omul Franței trebuia să fie mazilit.

Deasupra Palatului, cocoșul gallic era alungat de vulturul-monstru cu două capete, german. Acesta promitea aur, aur și iar aur. Iar aceasta este tot ce trebuie protipendadei noastre...

... Cutezăm să spunem: nu poți fi, azi, român dacă nu ești francofil, interesele franco-române într’atât de mult interpenetrându-se și confundându-se.

Sunt român! – a zis dl Argetoianu. Român – român, dar român care a iscălit preliminariile dela Buftea!

La sfârșitul războiului, după jertfa celor opt sute de mii, acest român își închipuia România Mare astfel: nu numai fără Ardeal și Banat, fără Bucovina și fără Basarabia, ci și fără Carpați și fără Dobrogea! Sub suzeranitate nemțească, însă...

... Acuma, sub Restaurație, (Argetoianu – n.n.) a ajuns <homo regius>. Așa, numai la întâmplare? Mai întâi, a trebuit ca acest lucru să-l creadă Franța. Ei bine, Franța nu-l crede, Franța știe, cunoaște tot. Franța cunoaște oamenii

⁵⁵ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 321 (duminică, 24 mai 1931): 4.

⁵⁶ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 326 (sâmbătă, 30 mai 1931): 3.

ritmului nou la noi, cunoaște antecedentele și nu are nicio încredere, cu toate desmințirile, asigurările ce i se dau fără sinceritate. În Franța se știe că lucrurile în România, – scoase de pe terenul legal și constituțional, a căror bază este Națiunea, – ajung la o primejdioasă instabilitate. Franța cunoaște dublul joc ce s'a făcut cu Anschlussul...

... Situația guvernului nostru e, și pentru aceasta, critică: jocul lui a fost descoperit. În disonanță cu marii noștri aliați, în disonanță cu toată sentimentalitatea poporului român, trădată – ce curios lucru – de un istoric. El funcționează, și până acuma, în dauna intereselor generale românești. Străinătatea continuă să îi refuze orice credit. Fără acest credit, nu numai material, ci și moral, un guvern nu poate exista.

Am afirmat și afirmăm: peste orice interese materiale, soarta ne leagă indisolubil de Franța, nu numai pe noi, ci și pe poloni și cehoslovaci.

În această situație este evident că Franța nu poate admite, și nu putem admite nici noi, ca România Mare să devie ce a fost România mică: un stat oscilator în nesiguranță, între cele două mari orbite de interese europene, până azi încă absolut contradictorii.

Mergem, și noi, spre un ideal de pace, dar numai în strânsă unire cu marea noastră protectoare, care este Franța. Nu desprinși de ea...”⁵⁷

Presa pariziană se interesa, îndeaproape, și de viața personală a regelui Carol al II-lea, care-și punea, de multe ori, amprenta asupra politicii interne și externe românești. Astfel, sub titlul “Regina Elena a României va pleca în exil”, corespondentul particular al marelui ziar francez *Le Matin*, relatează, în numărul din 30 mai 1931 (preluat și de cotidianul bănățean):

“Ziarul *Le Star* a obținut, azi, prin telefon din București, dela o persoană care a fost în compania continuă a Principesei Elena timp de 5 ani, detaliile următoare asupra situațiunii foarte dificile a ex-Reginei.

Principesa – a zis acea persoană – părăsește, acum, România pentru totdeauna.

Marea ei speranță n' a fost să evite exilul, ci să ducă, cu sine, tânărul ei fiu, Prințul Mihai.

De câteva săptămâni, Ea a trebuit să renunțe la această ultimă speranță și, dacă încă n'a părăsit țara, singurul motiv este lipsa de bani.

Principesa n'a avut în urmă decât un venit anual de 62.000 franci, care i-au fost lăsați prin testament de tatăl Ei, fostul Rege Constantin al Greciei...

... Ea se va duce lângă Mama Ei, ex-Regina Greciei, care este, de prezent, în vilegiatură, în Italia. Pe urmă, va pleca în Anglia, unde crede că se va stabili definitiv.

⁵⁷ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 327 (duminică, 31 mai 1931): 1.

Ordinul dat de Regele Carol, ca să părăsească România, n'a surprins-o deloc pe Principesa Elena. De luni de zile trăia aproape prizonieră în palatul ei din București.

Prietenele sale cele mai intime nu o puteau vedea, decât cu cele mai mari greutăți. Ele trebuiau să intre în palat printr'o poartă secretă.

Principesei nu-i era permis să iasă, decât foarte rar, de teama unor manifestațiuni de simpatie a căror obiect ar fi putut să fie.

A fost, de asemenea, interzis Principesei să meargă la Biserică, căci credinșii arătau, pe față, cari erau sentimentele lor.

Este absolut fals de a zice că Regele Carol a făcut cel mai mic efort în vederea împăcării.

Desmințirile date oficial la vestea că dna Lupescu este în Capitală sunt, de asemenea, false. Aceasta din urmă se află în București, de câteva luni.

Natural, ea nu trăește în Palatul Regal, dar s'au făcut aranjamente extraordinare pentru ca ea să poată intra, la orice oră. Un pod nou și un drum ce duce la o intrare secretă au fost construite în acest scop.

Este evident că d-na Lupescu este, mereu, eminența cenușie și nicio împăcare a Regelui cu ex-nevasta Lui nu este posibilă.

Legațiunea Română (din Paris – n.n.) a comunicat agenției Havas următoarea notă:

<Câteva ziare au reprodus o telegramă din Londra, anunțând, cu comentariile tendențioase, o pretinsă expulsare a M.S. Principesa Elena.

Legațiunea Română din Paris este în măsură de a desminți categoric aceste informațiuni>.

Nota redacției ziarului *Le Matin*:

<E bine de remarcat că desmințirea de mai sus nu se referă decât la *expulsarea* Principesei Elena. Nota Legațiunei Române omite să vorbească de plecarea Reginei>”⁵⁸

La începutul lunii iunie 1931, ziariștii de la *Vestul* ofereau cititorilor explicațiile analistului francez Raymond de Passillé despre criza economică mondială și consecințele sale asupra relațiilor internaționale, atât la nivel european, cât și planetar, tipărite în ziarul parizian *Figaro*. Era reconfirmat, astfel, caracterul crizei și dimensiunile sale:

“Conferința dela Londra, întrunind reprezentanții tuturor țărilor exportatoare de grâu, studiază una din problemele cele mai îngrijorătoare din timpurile actuale. Criza determinată de problema grăului depășește limitele economiei agricole, deoarece se întinde în domeniul industrial și bancar. Dacă Statele Unite nu ar fi construit, în serii mari, instrumentele perfecționate în vederea culturii

⁵⁸ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 330 (vineri, 5 iunie 1931): 1.

intensive a solului și nu le-ar fi răspândit în țările supraproducătoare, dacă organisme de credit nu ar fi investit capitaluri considerabile în finanțări anticipate de stocuri, problema grâului nu ar fi devenit axa în jurul căreia se învârtete politica tuturor națiunilor. Grâul, însă, asociind soartei sale industria și finanța transoceanică, întrunește – într-o criză fără precedent – principalele activități omenești. Dacă restrângem chestiunea Europei, urmează să o examinăm la baza uniunii vamale care ar putea deveni statutul comercial al continentului. Dacă o privim din punct de vedere al Rusiei, întâlnim metode atât de străine celor practicate în țările civilizate, încât orice prevedere economică devine imposibilă.

Oamenii întruniți la Londra nu au putut ajunge la un rezultat din cauza obstrucțiunii rusești, dar un birou se va constitui pentru a păstra contactul și schimbul informațiilor”.⁵⁹

În articolul intitulat “Cu Franța sau cu Germania?”, corespondentul ziarului *Vestul* la Paris aborda, pe un ton critic, duplicitatea noului cabinet de la București în materie de politică externă, considerând că locul României va fi, întotdeauna, alături de Franța, care a sprijinit țara noastră, de nenumărate ori, în menținerea statu-quo-ului teritorial, în plan diplomatic, economic, militar și cultural:

“Reluarea tratatelor cu delegații germani pune, în presa occidentală, chestiunea foarte acută despre posibilitatea unei noi orientări a României.

Francezii sunt foarte atenți și prețuiesc prietenia noastră, mai ales că se tem ca nu cumva ea să dispară. Franța, prin voci în presă, gândește în modul următor:

<Reluarea viitoare a tratatelor comerciale germano-române provoacă, actualmente, în unele ziare din București, o sumedenie de informații tendențioase. Franța este acuzată de a se dezinteresa de prietena și aliata ei, România... poporul român este, în momentul de față, în plină perioadă electorală și e de mare interes ca să nu se lase să se răspândească, în ajunul scrutinului, astfel de insinuări false...

... Se poate contesta, oare, de pildă, rolul amical și util, totodată, jucat de țara noastră în reglementarea reparațiilor orientale și în chestiunea optanților? Se pot, oare, nega foloasele trase de România din împrumutul din 1929, precum și din concursul Băncii Franței pentru stabilizarea leului? Se pot pune, oare, la îndoială, bunele dispoziții franceze după împrumutul încheiat acum câteva luni la Paris, grație căruia vor fi posibile nu numai noile lucrări de investițiune, dar și crearea – în România – a unui institut de credit funciar, fără de care țara s’ar găsi în neputință de a beneficia de avantajele creditului internațional agricol, care a fost organizat din inițiativa Franței?

⁵⁹ Ibid., 4.

... N'am putea, oare, să reamintim aportul capitalurilor franceze în unele întreprinderi, unele concursuri bancare, încheerea – la cererea guvernului român – a convențiunii de muncă din 28 ianuarie 1930 (în vederea înlesnirii mâinii de lucru române în Franța) și, în sfârșit, cu ocazia convențiunii din 27 august 1930, prima aplicare a tarifelor preferențiale în favoarea porumbului din Basarabia?... Sforțările dlui Briand, începând cu sesiunea dela Geneva din Ianuarie trecut, pentru a asigura lichidarea, în cele mai bune condițiuni posibile, a excedentelor de cereale, conservate de agricultorii statelor dunărene și, în particular, de țărani români și iugoslavi, tenacitatea cu care a urmărit constituirea Institutului Internațional de Credit Agricol, de care România va fi una din primele care să beneficieze, ajung să dovedească, până la evidență, constanta preocupare a Franței de a veni în ajutorul prietenilor din Europa Orientală, pe care-i chinuiește mai crud criza economică...

Defăimătorii prieteniei franco-române se vor agita în zadar; această prietenie este prea veche, prea solidă și prea sinceră pentru ca insinuările lor să poată sò pună în pericol. Ei nu vor reuși să creeze, între cele două popoare, o criză de încredere și, mai puțin încă, să le modifice, unuia față de celălalt, directivele politicii lor externe>”⁶⁰

În replică la politica externă fluctuantă a cabinetului Iorga-Argetoianu, în ziarele franceze, cu precădere în organele de presă ale Partidului Radical (*La République* și *L'Oeuvre*), s-a declanșat o nouă și violentă campanie îndreptată împotriva guvernului român.⁶¹

O analiză minuțioasă a situației generale a Europei, în prima decadă a lunii iunie 1931, realizată de către Pierre Dominique în ziarul *La République*, demonstra profunda îngrijorare a opiniei publice franceze și a cercurilor politice pariziene față de climatul internațional tensionat, care putea duce, oricând, la izbucnirea unei noi conflagrații mondiale, articol reprodus integral în paginile cotidianului bănațean:

“Franța este liniștită, dar în Germania a avut loc mobilizarea a 150.000 de căști de oțel, dela Breslau. Iată nord-estul. În Spania, amenințările de grevă, care se multiplică, iar Catalonia, din ce în ce mai mult potrivnică Madridului. Iată sud-vestul.

În Anglia, tăcere; noi știm, însă, că 2 milioane și jumătate de *chomeurs*, cărora se adaugă femeile și copiii lor, trăesc în mizerie și, de altfel, consumă – fără muncă – finanțele statului. În alți termeni, Anglia trăiește, astăzi, din capitalul ei.

La sud-est, în Italia, Papa și Mussolini se ciocnesc violent, iar fasciștii și catolicii se încaeră pe străzi.

⁶⁰ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 332 (duminică, 7 iunie 1931): 4.

⁶¹ *Ibid.*

Toate acestea nu prevestesc nimic bun. Mai departe vedem o Ungarie care cere revizuirea tratatelor, o Austrie cangrenată de lipsa de lucru, o Cehoslovacie croită din bucăți, care, de teama de a fi încercuită, evocă – tot timpul – spectrul războiului, o Polonie al cărui dictator guvernează prin locotenenții săi, jertfind, la rândul său, totul în vederea unui război ipotetic, o Bulgaria care năzuește spre republică, o Jugoslavie care nu a găsit alt mijloc decât dictatura, adică tăcerea impusă, pentru a împăca pe croați, sârbi, sloveni, musulmani din Bosnia și macedoneni, o Belgie, azi unitară, dar care, mâine, se poate desface în două, o Românie sfâșiată, în același timp, de minorități și de fracțiuni. Între timp, armata celor lipsiți de lucru sporește, în toate aceste state, în măsura în care se aplică raționalizarea. Mai vedem, încă, țărani săraci, fără pământ, ca în Spania și în Ungaria, sau incapabili de a exploata. Totuși, întrebarea se pune de a ști: ce stocuri vor prevala, acele ale grâului, putrezind în silozuri, sau ale cărbunilor, îngrămădite în coridoarele minelor?

În fiecare zi, noi bariere vamale se ridică între popoare.

Salonicul moare pentru că este grecesc, Triest pentru că este italian, Danzig fiindcă este german. Iată, exact, situația de astăzi. Ar trebui ca Franța, care cunoaște mijloacele de îndreptare, să se pună în capul unei mișcări, care, lăsând pe englezi să se descurce cu greutățile și coloniile lor și trimițând pe Soviete la afacerile lor, ar crea, în afară de aceste două imperii, o Europă Unită, un corp federal de 25 de națiuni, având, ca șantier, Africa”⁶²

Așadar, paneuropenismul, inițiat de prințul austriac Richard Coudenhove-Kalergi în anii '20 ai veacului trecut, își găsisse numeroși suporteri în Franța, Aristide Briand și Pierre Dominique fiind doar doi dintre aceștia. Soluția unificării continentului european își va dovedi viabilitatea, din păcate, abia după Al Doilea Război Mondial, oamenii politici de pe bătrânul continent nefiind pregătiți, în perioada interbelică, să-și schimbe radical modul de gândire și mentalitățile.

Între timp, se întăreau și relațiile sportive româno-franceze, echipe prestigioase de fotbal din marile orașe franceze acceptând invitațiile lansate de unele echipe similare din România. De pildă, în numărul său din 12 iunie 1931, *Vestul* anunța sosirea, la Timișoara, a primei echipe franceze de fotbal, *F.C. Sète*, la invitația renumitei echipe *Ripensia*. Atât conducerea grupării profesionale de fotbal timișorene, cât și Consulatul francez din localitate au pregătit o primire fastuoasă vestitului *team F.C. Sète*, acesta din urmă având programate două meciuri, primul sâmbătă (13 iunie 1931), cu *CAT*, iar al doilea duminică (14 iunie 1931), cu *Ripensia*. Echipa franceză de fotbal venise din Iugoslavia, unde câștigase două meciuri, unul cu renumita echipă belgrădeană *S.C. Beogradski*,

⁶² *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 334 (joi, 11 iunie 1931): 3.

care-și serba jubileul, cu scorul de 3:1, iar celălalt cu reprezentativa orașului Novi Sad, cu scorul 4:2. În palmaresul oaspeților Ripensiei figura titlul de campion național și de câștigător al Cupei Franței, ambele în anul 1930. De altfel, “pentru team-ul reprezentativ al Franței, ce a dispus, recent, în mod dezastruos, asupra Angliei și Ungariei, F.C. Sète a contribuit cu 5 jucători, rezultând, deci, că formația francezilor este foarte puternică”. În continuare, autorul articolului (care semna DOPING) prezenta detalii privind meciurile programate pentru echipa franceză:

“Pentru ziua de Sâmbătă, team-ul nostru amator (CAT – n.n.) va alinia cea mai bună formație a lor, alb-verzii dorind, cu orice preț, să reziste – în mod lăudabil – francezilor.

Partida va începe la orele 5½ și va fi una dintre cele mai interesante. Duminecă, tot pe terenul «Banatul», începând cu ora 5½, F.C. Sète se va întâlni cu cel mai puternic team din România, cu Ripensia; lupta dintre adversi va soluționa, totodată, diferența de clasă dintre cele două țări.

Va fi o luptă gigantică; viteza și însuflețirea – în joc – a francezilor va fi cu greu anihilată de gazde. Începutul partidei: la ora 5½.

Sâmbătă, înaintea matchului F.C. Sète – CAT se va disputa matchul de baraj Electrica-«Haiduc», începând cu ora 4, iar Duminecă, întâlnirea amicală «CAT comb.»-«Ilsa comb.» va completa programul zilei.

După matchurile disputate la Timișoara, F.C. Sète va juca și la București, conducătorii Ripensiei reușind să procure acest team și pentru Capitală, unde sportmanii așteaptă, cu nerăbdare, ziua evenimentului”⁶³

Erau reliefate, odată în plus, profesionalismul, prestigiul și capacitatea financiară a echipei-fanion a Banatului, Ripensia, care se dovedea capabilă să invite, la București, renumite echipe de fotbal europene.

Un punct de vedere aparte despre uniunea vamală austro-germană, exprimat de celebrul scriitor german Heinrich Mann, într-o convorbire cu redactorul din Berlin al ziarului francez *Paris Soir*, realizată la 10 iunie 1931, a fost adus și la cunoștința cititorilor bănățeni. Mann îl acuza pe cancelarul german, Brüning, de lansarea, prea devreme, a proiectului uniunii vamale cu Austria, fapt ce putea periclita pacea în Europa. Brüning era catalogat drept un politician de rang secund, ușor influențabil, vinovat “nu numai de ultimele insuccese ale Germaniei, ci și de greutățile interne actuale ale Reichului (în realitate, Republica de la Weimar – n.n.)”⁶⁴

Așadar, opinia publică bănățeană și, implicit, românească trebuia să afle despre percepția ziarelor franceze asupra Republicii de la Weimar, considerată,

⁶³ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 335 (vineri, 12 iunie 1931): 3.

⁶⁴ *Ibid.*, 4.

deloc întâmplător, ca o continuatoare a celui de-al Doilea Reich german, după alegerea mareșalului Hindenburg în funcția de președinte, dar și despre îngrijorarea cercurilor politice de la Paris în privința uniunii vamale austro-germane, privită ca un preambul pentru realizarea Anschluss-ului.

Sub titlul “Germania nu plătește. Încercări de a revizui sau a înlătura Planul Young”, articolul apărut în numărul din 13 iunie 1931 al ziarului *Vestul* expune punctul de vedere francez asupra acestui plan de acțiune german, care putea produce o ruptură între două Mari Puteri învingătoare în Primul Război Mondial, Franța și Marea Britanie, cu un puternic impact negativ asupra României și a Micii Înțelegeri, alianță regională creată, la inițiativa Franței, în centrul și răsăritul Europei, ca un factor de stabilitate:

“Dispozițiunea, în Franța, în ajunul vizitei miniștrilor germani la Chequers, se poate exprima în două cuvinte: <Neîncredere și indispoziție>. Presa și Parlamentul sunt, în marea lor majoritate, pline de neîncredere, nu împotriva Germaniei, ci împotriva noii direcțiuni <active> a politicii externe germane. Se vorbește, cu ciudă, de o întâlnire, la care nu ia parte Franța și care, din această cauză, poate pune și pe diplomații și presa franceză binevoitoare, în fața unor decizii neașteptate.

Se recunoaște, în general, că invitarea miniștrilor germani și primirea ce le pregătește guvernul englez este un succes politic al Germaniei. Chiar dacă nu se vor obține rezultate practice, se recunoaște, totuși, însemnătatea și demnitatea Germaniei de către un guvern, fost dușman în cursul războiului, într-o formă oficială neobișnuită până acum. Prietenia cu Anglia este, însă, considerată așa de solidă încât nu se crede că Anglia s-ar abate de la politica comună. Există, însă, temeri de altă natură. Naționaliștii se tem că guvernul englez ar putea, chiar și numai prin aprobarea sa teoretică, să întărească speranțele Germaniei cu privire la revizuirea planului Young și că, străduindu-se să câștige Germania pentru teza engleză a dezarmării, ar putea face promisiuni care, mai târziu, ar determina separarea Angliei de Franța.

Chiar și cei mai buni prieteni din Franța văd, însă, ceea ce mulți, în Germania, nu vor să vadă, anume că, pentru revizuirea tratatelor și a planului Young, Anglia, singură, nu poate face nimic; aceasta depinde și de Franța și Italia și, în ultima și cea mai importantă parte, de America”⁶⁵

Declarațiile făcute de ministrul francez al Afacerilor Străine, Aristide Briand, în plenul Camerei Deputaților, în cursul zilei de 9 iunie 1931, redată și în paginile cotidianului bănățean, conform cărora planul Young are un caracter definitiv, iar Germania are un interes aparte de a repune în discuție problema datoriilor de război, a avut un ecou negativ în Marea Britanie.

⁶⁵ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 336 (sâmbătă, 13 iunie 1931): 2.

Conform redacției ziarului *Vestul*, “ziarul *Daily Telegraph* scrie că omul dela Locarno, care vrea să creeze Uniunea Europeană a păcii, a devenit partizanul măsurilor extreme. Discursul dlui Briand poate provoca o nouă descurajare a Germaniei și va avea câteva mii de noi hitleriști. Ziarul adaugă că declarațiile dlui Briand constituie o grea lovitură pentru Germania, Franța, precum și pentru Europa și lumea întreagă”⁶⁶

Se adevereau, astfel, convingerile oamenilor politici francezi că Germania urmărește atragerea Marii Britanii de partea sa, pentru a scăpa de încercuirea Franței și aliaților săi, având, ca scop final, revenirea sa la statutul de Mare Putere europeană și chiar mondială, în cel mai scurt timp posibil.

În numărul său din 14 iunie 1931, ziarul *Vestul* aducea în atenția cititorilor săi punctul de vedere avizat al unui profesor universitar francez asupra crizei agrare din Europa Centrală și a situației dificile în care se afla România:

“După ce au fost acuzate recentele și multiplele bariere vamale, născute din fărâmițarea Imperiului Habsburgic, de a fi cauza marasmului comercial, se vor justifica ele, oare, obligând noile state, pentru a trăi, ca să se grupeze în spatele unui zid comun, să se industrializeze, artificial și rapid, fără Europa Occidentală, deci în contra ei?

Este, pentru vechile State, bine statornicite în Vest, o ipoteză și mai rea, încă: aceea că necesitatea aceasta de a se organiza în autarhie se face nu sub directiva regilor și a intelectualilor, hrăniți cu seva umanistă română, pariziană, oxfordiană sau geneveză, dar că perturbările născute din mizerie bolșevizează, de fapt, aceste state, în așteptarea ca bolșevizarea să vină, logic, după ea.

Bolșevismul, realizarea modernă a visului lui Petru cel Mare – formă contemporană a mercantilismului, acoperi-va el, oare, Europa, ciugulind-o din Est în Vest? Lene, egoism, strâmtoare de vederi, înlănțui-vor ele, oare, pe fiicele întâi născute ale Europei?

Acesta este, după părerea noastră, pe deasupra sacilor de grâu și ale dobânzilor de tarife, sensul ce trebuie dat cererilor pe care, progresiv, cu siguranță și continuitate, Statele rurale ale Estului le-au adresat, succesiv, Comunității Europene. Trebuesc căutate originile în transpunerea economică a Miciei Înțelegeri, a cărei ultimă conferință s-a ținut la Ilidje, în Jugoslavia, în iunie 1929.

Dl Jean Morini-Comby, agregat al Universității din Paris, autorul acestui articol, după ce face tabloul diferitelor cifre de export și import al țărilor cum-părătoare de grâne, scrie despre România:

<Pe când grâul se plătea, în Franța, 150 de franci, chintalul (grație dreptului vamal cu adevărat protector) de 16 franci aur, în Decembrie 1930, acesta era – la

⁶⁶ Ibid., 3–4.

București – de 50 de franci și fără cumpărători. După urcarea prețurilor grânelor, chintalul de grâu valora, în medie, pe piața mondială, 62 de franci: dreptul nostru asupra grâului se putea, deci, evalua – atunci – la 12%. Consecințele acestei prăbușiri a prețurilor de vânzare și supraîncărcarea pieței sunt ușor de ghicit. În România, unde criza este și mai acută, venitul brut mijlocit anual al unei exploatare țărănești este de 100 dolari, remunerație echivalentă aceleia a unei chenzine a unui lucrător necalificat din Statele Unite. Din punct de vedere al capacității de consumație și de cumpărare, o unitate consumatoare a Europei dunărene, comparată cu aceea a Americii, este, deci, la proporția de 1:25. Se ghicește tot ceea ce industriașii Europei Occidentale pierd din această stare de lucruri: Jugoslavia, exportând un miliard de dinari mai puțin ca în 1930, în raport cu 1929, și-a scăzut cumpărările sale, în care industria cehoslovacă ține rangul întâi cu 635 milioane și, fără creditele care o susțin, declinul importului ar fi și mai accentuat. Și, încă, ea este cea mai puțin atinsă dintre toate țările!

În România, jumătatea comercianților și-a suspendat plățile și supraîncărcarea carierelor de funcționari și de birocrați constituie un pericol social>.

Cauzele crizei – susține autorul – sunt de natură triplă: prima, permanentă și universală, în acțiunea sa, deci cea mai importantă, este, fără îndoială, concurența țărilor de peste Ocean.

... Represiunea accentuată a prețurilor permite, la egalitate de preț și de calitate, acestui grâu sovietic de a bate, pe piețele europene, cerealele dunărene din cauza scumpetei și a relativei încetineli a transporturilor pe uscat și pe apă în Europa.

Cauza a doua, nouă aceasta, dar chemată a fi durabil și de o însemnătate universală, a atins, îndeosebi, mai mult Europa Centrală din cauza poziției sale geografice. Afluxul masiv al produselor sovietice de bună calitate, sistematic oferite la prețuri din ce în ce mai scăzute, orientând târgul prin vânzări pe termen, a fost lovitura de grație, care a transformat scăderea în prăbușire. Prin Stambul (Istanbul – n.n.), sub pavilion britanic, grec, german, italian, din Iulie (1929 – n.n.) la Aprilie (1930 – n.n.), tonajul grâului rusesc transportat a trecut dela 65.200 la 350.600 tone și acum, în Septembrie (1930 – n.n.), la 360.000, 90% din acestea cu destinația Anglia. Această invazie continuă a se întinde asupra tuturor produselor.

Creditul agricol revine foarte scump, în special în Europa Răsăriteană și cea de Sud-Est, unde nu e niciun stabiliment de credit ipotecar convenabil organizat, care să poată da avansuri în cantitate îndestulătoare și unde, deci, producția agricolă este obligată să recurgă la credite în bancă, pe termen scurt, cu dobânzi ridicate.

Este, oare, nevoie să se spună că nimic nu s-a schimbat dela o vreme încoace decât apăsarea, din ce în ce mai grea, a flagelului? Țăranul a căzut dela servitudini

de chiriaș la aceea a debitorului și pentru sume care depășesc, de cele mai multe ori, valoarea pământului său? În România, îndeosebi atinsă de criză, dobânda obișnuită este 18% și acelea de 25 și 40% nu sunt cu caracter excepțional. Trebuie căutată cauza în faptul că împrumuturile au fost încheiate în momentul inflației și că țaranul trebuie, acum, să ramburseze cu o monedă stabilizată.

Studiul cauzelor care au determinat criza ne conduce la aceeași concluzie ca aceea pe care o sugerează expozeul acestor manifestațiuni, a amplexării sale și a consecințelor sale. Aceasta nu-i o criză care atinge numai pe aceia care suferă din cauza ei; ea este manifestația cea mai arzătoare a crizei agricole mondiale, cauză și origină, totodată, pe scurt”.⁶⁷

Foarte bine documentat, materialul menționat mai sus reitere caracterul de supraproducție al crizei economice mondiale, vina declanșării acesteia fiind împărțită, “frățește”, între Statele Unite și URSS, iar formele grave de manifestare ale acesteia în Europa centrală și răsăriteană, inclusiv în țara noastră, se datorau agriculturii extensive, profilului preponderent agricol al economiei acestei regiuni, incapacității industriei de a acorda un sprijin eficient sectorului agricol, slăbirii monedelor naționale, precum și altor cauze specifice.

În numărul său din 15 iunie 1931, ziarul *Vestul* semnala faptul că, în ședința comună a celor două camere ale Parlamentului francez, desfășurată în ziua de 13 iunie 1931, a fost investit, în mod oficial, în funcția de președinte al Republicii, Doumer, acesta urmând să se mute la palatul Elysée, la data de 15 iunie. În aceeași zi, conform uzanțelor, guvernul trebuia să-și prezinte, formal, demisia, vehiculându-se zvonul unei posibile desemnări a lui Briand ca premier; în acest caz, puțin probabil, totuși, Briand păstra și portofoliul Afacerilor Străine, iar Laval era dispus să rămână în noul cabinet.⁶⁸

Se observă că presa bănățeană era destul de interesată de viața politică din Franța, în contextul tensionării relațiilor internaționale, tratând, în mod obiectiv, informațiile primite de la corespondenții săi la Paris sau în alte orașe importante ale acesteia.

În același număr, cotidianul bănățean se arăta preocupat de raporturile sportive româno-franceze, anunțând un debut satisfăcător al renumitei echipe de fotbal franceze F.C. Sète, la Timișoara:

“Valoarea team-ului francez ar fi de o clasă superioară, dacă între compartimente n-ar exista diferența de joc constatată, căci, pe când linia de atac a jucat conform prescripțiunilor, linia de apărare nu ne-a satisfăcut pe deplin. Victoria oaspeților francezi e incontestabilă; scorul ar fi fost mai mare, dacă norocul i-ar fi favorizat.

⁶⁷ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 337 (duminică, 14 iunie 1931): 1–2.

⁶⁸ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 338 (luni, 15 iunie 1931): 1.

Francezii, pe lângă multe lovituri fără rezultat, au șutat 4 mingi în bară. S-a remarcat aripa stângă, ungurul Kalix, care este un as al fotbalului; tot astfel, veteranul Atkins, în postul de inter-dreapta, s-a evidențiat prin pasele sale precise...

La TAC a jucat bine portarul Stoietz, Zurkozy, Klein, Korony și Molnar. Alb-verzii au condus, de asemenea, câteva acțiuni frumoase, în special în repriza I, când gazdele, fiind aproape superiori, au deschis scorul prin Molnar, în minutul 30. După pauză, francezii conduc net, furnizând, totodată, un joc clasic; ei reușesc să egaleze prin Kaiser, în minutul 7.

În minutul 13, centrul oaspeților, Zimmar, ridică scorul la 2:1. Nu peste mult, Korony egalează (minutul 15).

Ultimul gol al partidei a fost marcat de Kaiser, în minutul 28 (3:2), folosindu-se de o învălmășeală produsă în fața porții gazdelor. Arbitrul Schiller n-a corespuns menirii.

Formațiile: [F.C. Sète]: Klenovec, Mrazek, Gasco, Cros, Edwards, Tejan, Lucibello, Atkins, Zimmer, Kaiser, Kalix.

[CAT]: Stoietz, Bottlik, Zorkozy, Mann, Klein, Farago, Raab, Molnar, Korony, Wolf, Callo.

Astăzi, tot pe terenul *Banatul*, la ora 5,45, va avea loc matchul gigantic F.C. Sète – Ripensia, care promite mult. Partida va fi precedată de câteva exhibiții de gimnastică executate de <Șoimii României> din Cluj”.⁶⁹

Semnatarul articolului, același DOPING, descria, în mod obiectiv, evoluția jocului, având cuvinte laudative la adresa oaspeților francezi. Din prezentarea celor două echipe de fotbal care s-au confruntat pe teren rezulta componența lor multietnică, plurilingvistică și multiconfesională, sportul, în general, putând reprezenta o punte de legătură între diferite națiuni.

Numărul din 17 iunie 1931 al ziarului *Vestul* aducea fanilor Ripensiei o veste extraordinară: victoria categorică a echipei profesionale bănățene în fața prestigiosului team francez F.C. Sète, cu scorul de 6:0 (la pauză, 2:0). Fair-play-ul, care domina, întotdeauna, jocul ripensiștilor, era vizibil și în comentariile sportive ale redactorilor *Vestului*:

“Francezii, oboșiți, poate, în urma match-ului disputat contra alb-verzilor, nu ne-au satisfăcut conform așteptărilor, lucru cauzat, oarecum, și de forma impecabilă a profesioniștilor noștri, care au realizat o partidă aproape identică cu cea contra grupării Ujpest. Prin această victorie, Ripensia a înregistrat un nou succes mondial în analele fotbalului românesc.

... Sperăm că, în curând, valoarea fotbalului bănățean va putea fi confirmată contra grupărilor campioane din Viena și Praga.

⁶⁹ Ibid., 3.

În ceea ce privește jocul furnizat de adversi, Ripensia și-a întrecut, simțitor, adversarul prin tehnică, tactică, precum și prin coeziunea ce a existat între compartimente, căci la oaspeți – după cum am menționat și cu ocazia matchului contra C.A.T. – înaintarea e mult superioară liniei de apărare. F.C. Sète a mai fost handicapată și prin lipsa lui Zimmer, care a fost rănit ziua precedentă, el fiind înlocuit – în postul de centru – prin fundașul Shiller. Asupra punctelor au dispus Schwartz (3), Dobay, Zemler și Raffinsky (11 m)”⁷⁰

În același număr, redactorii cotidianului bănățean fondat de Sever Bocu, antifascist și anticomunist notoriu, se arătau preocupați de agitațiile comuniste din Franța, instabilitatea politică din această țară putând avea consecințe dramatice asupra climatului internațional:

“În orașul Roubaix, în Franța, comuniștii, neținând seama de ordinul care interzice orice manifestație de stradă, au procedat într-un cortegiu mare de-a lungul străzilor, aruncând cu pietre asupra polițiștilor care au încercat să le oprească manifestația.

Un pluton de cavalerie, care șarja mulțimea, a fost atacat, de comuniști, cu pietre, cărămizi și sticle.

Toată noaptea au durat încăierările. Numeroși polițiști au fost răniți. Pe străzile orașului s-au ridicat baricade.

Față de numărul mare al comuniștilor, s-a hotărât să se întrerupă operațiunile de evacuare a străzilor, astfel că orașul a fost sub stăpânirea comuniștilor întreaga noapte.

Abia dimineață s-a putut restabili ordinea”⁷¹

De altfel, scena politică franceză era împărțită, pe baze aproape paritare, între forțele de dreapta și cele de stânga. Extremiștii, în egală măsură fasciști și comuniști, se manifestau tot mai zgomotos. Conștienți de creșterea exponențială a Gărzii de Fier, mișcare naționalist-extremistă, pe fondul agravării crizei economice din țara noastră, redactorii *Vestului* atrăgeau atenția asupra necesității restabilirii ordinii, acțiune de care era capabil doar un guvern național-țărănist sau un cabinet de veritabilă uniune națională, care să beneficieze de sprijinul deplin al parlamentului.

În numărul său din 19 iunie 1931, cotidianul bănățean vorbea despre destinul tragic al șefului statului francez. Era evidențiat atașamentul său față de valorile familiei, în contradicție cu trăsăturile vieții personale a regelui Carol al II-lea al României:

“Din cei 5 fii, unul i-a mai rămas președintelui Doumer.

«Cartea fiilor mei», ce a fost tipărită în 1900–1906, a fost reeditată în 1923.

⁷⁰ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 339 (miercuri, 17 iunie 1931): 3.

⁷¹ *Ibid.*

Atâtea dolii glorioase au lovit acest cămin, încât pare că un asemenea complet manual de civism se adresează, de-acum înainte, națiunii întregi.

Noul președinte al Republicii nu s-a mulțumit numai de a avea o familie numeroasă. El s-a dedicat educării ei. Pentru atât de puțină vreme cât a rămas dl Doumer în corpul învățământului, cartea pe care a destinat-o elevilor săi cotidiani, cei mai apropiați de spiritul și inima sa, este, într-adevăr, cartea unui mare pedagog, legat de disciplină, în întregime consacrat formării morale a tinerilor... El (Doumer – n.n.) vroia să facă din adolescenți <oameni stăpâni de sine, echilibrați ca moral și ca fizic, acceptând viril, dinainte, datoriile și sarcinile din care va fi alcătuită misiunea lor în lume>.

Pe deasupra oricăror însușiri, președintele Doumer prețuiește voința și caracterul...

Pentru a fi om de bine, trebuie să știi să te stăpânești; pentru a fi fericit, de asemeni... Un caracter puternic, rezistent, gata de acțiune, iată ce poate învinge asaltul egoismului, patimii sau leneviei. Un leitmotiv revine: mișcarea, energia continuă, garanția sănătății fizice și morale...

Acest fost membru al învățământului a notat, foarte bine, că programele școlare nu conțin toată proviziunea voită de hrană morală.

De altminteri, el observă că această hrană trebuie administrată cu mult după trecerea adolescenței. <Copilul, scrie dl Doumer, nu poate avea decât mici defecte. Ele cresc cu vârsta sau, dacă rămân așa, ele devin mai urâte și mai puțin suportabile>. Necesitatea unei armaturi de apărare contra răului se revelează mai ales când se dau marile bătălii ale vieții.

Autorul nobilului program, care face subiectul studiului nostru, invocă nume foarte respectate în materie de cultură morală: Franklin, care știa să-și facă, în fiecare zi, bilanțul răului și binelui; Charles Wagner, care a furnizat compatrioților săi o alimentare spirituală foarte aleasă, la care spiritele de elită trebuie mereu să se hrănească... Doumer și Roosevelt sunt două nume pe care le apropii ușor, dacă observi că doctrina lor se atașează, logic, la arborele ancestral al sevei evanghelice...

Cartea dlui Doumer e cartea unui mare moralist și a unui mare educator”⁷²

Era demascată, prin acest articol, falsitatea principiilor de viață enunțate de suveranul român, dar și scopul real al implicării instituției monarhice în educarea tineretului din țara noastră.

Dezvoltarea industrială accelerată și avântul tehnologic al Franței, la finele secolului XIX și în primele trei decenii ale veacului XX, întăreau convingerea intensificării relațiilor româno-franceze în domeniul economic și tehnico-științific, ca o premisă a modernizării economiei țării noastre. Sub titlul “O caravană modernă”, redactorii cotidianului bănățean consemnau următoarele:

⁷² *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 341 (vineri, 19 iunie 1931): 2.

“Fabrica <Citroen> din Paris a trimis o caravană de automobile prin țările din Europa, care, nu demult, a trecut prin Budapesta și a făcut mare senzație și la noi. Cum suntem informați din București, instalațiunea automobilului grandios de concerte, mândria caravanei, și-a încetat funcționarea și a adus pe inginerii caravanei <Citroen> în situația neplăcută de a pierde însemnătatea și atracțiunea acestei ture grandioase europene. Pentru repararea automobilului de concerte au fost chemați inginerii uzinelor Societății Românești <Tungsram>, firmă cu renume mondial, cărora le-a și succedat, prin întrebuițarea tuburilor de întărire <Tungsram> P. 430, P. 460, de a aduce în ordine instalațiunea în așa măsură că și redarea curată și naturală a tonurilor s-a îmbunătățit simțitor. Caravana a trecut, din București, prin Bulgaria și Iugoslavia și, de acolo, se va întoarce la Paris”.⁷³

Articolul de față este scris și pe un ton laudativ la adresa produselor românești de profil, sprijinite prin legislația adoptată până în momentul respectiv. De altfel, economia românească se va redresa, începând cu anii 1934–1935, ajungând la performanțe deosebite în 1938, comparativ cu perioadele anterioare.

Problema impactului revizuirii Planului Young, în favoarea Germaniei, asupra economiei franceze a fost analizată în alt articol apărut în paginile cotidianului *Vestul*, în ziua de 20 iunie 1931, intitulat “Chestiuni mondiale. Sarcina globală a Germaniei”, problemă văzută, de data aceasta, prin prisma stângii franceze:

“Sub iscălitura dlui Léon Blum, *Populaire* scrie:

<Dacă sarcina globală a Germaniei este recunoscută ca fiind excesivă, dacă i se aduce vreo ușurare, reducerea va trebui, desigur, să corespundă unei revizuirii și unei reduceri a datoriilor interaliate. Este ea, oare, actualmente, posibilă? Soluția depinde, esențialmente, de guvernul Statelor Unite, unde multe curente contrarii par să se lovească azi.

Nu depinde numai de el, însă. După părerea opiniei americane, două chestiuni sunt legate strâns, de mai bine de zece ani: chestiunea datoriilor, chestiunea dezarmării.

Nu se va decide Statele Unite să facă noi concesiuni, dacă opinia americană nu este convinsă, cum trebuie, că avantajul acordat Europei îi servește la altceva decât să se armeze. Dezarmarea conduce problema datoriilor și a reparațiilor, ca și pe multe altele. Am uitat-o, mult timp, pe aceasta. Vom profita, oare, în sfârșit, de o grea experiență?>”.⁷⁴

Deci, socialiștii francezi își dăduseră, deja, seama de rolul determinant al Statelor Unite pe continentul european și de legăturile, vizibile sau nu, dintre reparațiile de război și dezarmare, pe care mizau cercurile politice de la Berlin.

⁷³ Ibid., 4.

⁷⁴ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 342 (sâmbătă, 20 iunie 1931): 1.

Unii oameni politici francezi au înțeles, de mult timp, “jocul”, lipsit de fair-play, practicat de Germania în politica externă. Din paginile cotidianului timișorean aflăm despre o scrisoare senzațională a lui Aristide Briand, în care acesta sublinia faptul că Germania eluda clauzele Tratatului de la Versailles:

“Ziarul *Petit Parisien* publică o scrisoare, care a rămas, până acum, secretă, adresată – în ziua de 16 martie a.c. – de dl Briand, președintele Conferinței Ambasadorilor, Consiliului Societății Națiunilor.

Prin această scrisoare, dl Briand semnaleză, ca insuficiente, rezultatele executării – de către Reich – a clauzelor militare din tratatul de la Versailles.

Anumite puncte, explică dl Briand prin scrisoarea de mai sus, care urmau să fie reglementate după retragerea comisiunii interaliate de control, necesită importante constatări, care se referă – în special – la efectivele recrutării, la activitatea asociațiilor și stabilimentelor militare sau, eventual, Consiliului Societății Națiunilor îi revine sarcina de a trage concluziunile oportune.”⁷⁵

Redactorii ziarului *Vestul* își manifestau, în egală măsură, profunda îngrijorare pe marginea colaborării secrete, în plan militar, între Germania și Uniunea Sovietică, dezvăluită în presa franceză. Cele două Mari Puteri, care deciseră prelungirea tratatului dintre ele pe o perioadă nelimitată, încercau să-și impună influența în centrul și sud-estul Europei, în detrimentul Franței, principalul aliat și prieten al României:

“Dl René Marchand spune, în *La Liberté* (Paris, 19 iunie 1931 – n.n.):

«Colaborarea Statului Major german la dezvoltarea rapidă a industriei chimice în Rusia Sovietică a luat, mai ales în cursul acestor ultime 18 luni, o extensiune considerabilă și, în special, simptomatică.

Originea acesteia a fost, pentru a spune așa, înființarea – la Troztk – a uzinelor *Bersol*, la organizarea cărora a participat, în special, casa Stolzenberg din Hamburg.

Tot personalul muncitoresc tehnic al uzinelor *Bersol* a fost recrutat din Berlin și Hamburg, și îmbarcat cu destinația Leningrad, în parte în acest port și în parte la Stettin, pe bordul unor vapoare sovietice și bastimentelor *Stettiner Dampfer Kompanie A.G.* Aceste uzine fabrică, între altele, produse speciale destinate proiectilelor întrebuințate de ateliere și aviație, cât și un nou explozibil, care a primit numele de *Bresol* și *Wassner Gaz*. Rezervorul lor este, actualmente, calculat pentru producerea unui milion de granate gazogene.

Principalele firme germane, care participă în această afacere, sunt – în afară de *Stolzenberg, I.G. Farbenindustrie Aktiengesellschaft, Ludwigshafen*; uzinele produselor chimice de la Stettin; firmele hamburgheze *Kresin* și *Siefert*; fabrica chimică a Germaniei de Nord și Felix Prenzlau; uzinele de la

⁷⁵ Ibid., 4.

Bremnitz, din Halle; *Anilin Gallia Germania*; *Casa Kreber* din Koenigsberg; stabilimentele *Bayer* din Colonia.

Trimiterea sistematică, în Rusia, a chimiștilor germani este, de altfel, organizată de acum, dacă putem spune, oficial. S-a creat, într-adevăr, la Berlin, o instituție special destinată să servească, drept intermediar, pentru aceasta, între Berlin și Moscova; aceasta este *Deutsch-Russische Notgemeinschaft*.

Printre tehnicienii cei mai însemnați care au fost chemați să lucreze, până acum, în Rusia Sovietică, în domeniul industriei chimice, putem cita, mai ales, pe prof. Haber, Vorster, specialiștii militari Gelbfinger, Grabbe, Pulle, Grossman, dr. Unruhe, dr. Weber, dr. Speich (acesta din urmă este înscris în cadrele armatei active)»⁷⁶

În numărul său din 24 iunie 1931, *Vestul* sesiza impactul pozitiv al moratoriului de un an asupra datoriilor germane, propus de președintele SUA, Hoover, înregistrat nu numai la Berlin sau la Londra, ci și la Paris:

“Propunerea președintelui Statelor Unite ale Americii a fost înregistrată ca un eveniment senzațional, menit să inaugureze o politică nouă a Americii față de Europa.

Se crede că din acest eveniment vor decurge o serie de avantaje, care, toate, vor contribui la consolidarea statelor europene, atât de hărțuite de ravagiile crizei economice”⁷⁷

Rivalitatea franco-germană era privită printr-o altă prismă, de către Raymond Poincaré, punct de vedere redat și în paginile cotidianului bănățean:

“Aceste două țări par că ar continua să stea în dușmănie; provocatori s-ar părea că sunt germanii. Într-adevăr, după război, germanii sunt mereu nemulțumiți de reducerea teritoriilor și despăgubirile umilitoare ce li s-au impus.

La acestea, presa franceză, în special ziarul *L'ami du peuple*, face observații dlui Briand, ministru de Externe al Franței, fiindcă tolerează astfel de lucruri Germaniei și că, pentru asigurarea păcii în Europa, susține că trebuie să se asculte și glasul nemulțumit al Germaniei.

<Trebuie să se știe că Germaniei puțin îi pasă de tratate definitive, sub care ea și-a pus iscălitura> – zice, apoi, ziarul.

O învinovățește de modificarea creanțelor de război față de Anglia (în 1921), cu înlocuirea planului Dawes prin acela al lui Young și, apoi, de tendința ce ar avea-o, actualmente, pentru a modifica și pe acesta:

<Germania suferă, însă cine este vinovatul?>.

<Cine a furnizat subsidii lui Hitler, pentru a întreprinde campania de ultra-naționalism? Iar acum, când suferă, se va mulțumi ea dacă îi vom ceda teritoriile

⁷⁶ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 343 (duminică, 21 iunie 1931): 4.

⁷⁷ *Vestul*, Timișoara, anul II, nr. 345 (miercuri, 24 iunie 1931): 1.

ce îi sunt pe plac, dacă îi vom face remiza creanțelor noastre? Dar nu ne încredem în aceia ce au numai pe buze cuvântul «pace». Oamenii au vorbit mai mult de pace, în veghea marilor măceluri. Revoluția noastră din 1789 s-a prezentat lumii sub semnul fraternității popoarelor și, totuși, avurăm 25 de ani de războaie.

A doua zi după lovitura de stat din 2 decembrie 1851, Louis-Napoleon Bonaparte merge la Bordeaux, pentru a da angajamentul: «Imperiul acesta este Pacea!», și războaiele se succedară până la catastrofa de la Sedan. Dar, vorbind mai puțin entuziasmați de pace și cugetând la avantaje, «pacea», zice R. Poincaré, este o creație continuă, care impune voință, curaj și fermitate».⁷⁸

Premisă a reorganizării Europei, uniunea vamală austro-germană a zdruncinat serios temeliile păcii pe bătrânul continent, fiind aspru criticată de profesorul Pierre Dominique, după cum aflăm din paginile ziarului timișorean fondat de liderul național-țărănist bănățean Sever Bocu, un apropiat al lui Iuliu Maniu, președintele acestei formațiuni politice. Erau luate în calcul, cu acest prilej, și alte posibile revendicări teritoriale ale Republicii de la Weimar, aflată într-o situație economică extrem de gravă:

“*La République* din Paris, sub titlul de mai sus (*Marile probleme mondiale. Pentru organizarea Europei* – n.n.) și semnătura dlui Pierre Dominique, publică următorul articol:

<Tentativa *MittelEuropei* a fost cu atât mai nechibzuită cu cât Germania, mai mult ca altădată, avea nevoie reală de pace. Evenimentele care se succed, în Germania, dovedesc – cu prisosiță – acest lucru.

Astăzi, Germania numără 4 milioane și jumătate de șomeri, pentru care nu se găsește lucru, și 15 milioane de plutonieri (?), cărora nu li se poate spori bugetul de asistență. În plus, decretule-legi implică importante reduceri de salarii (politică care a fost urmată în Italia și în Polonia și care, în ambele țări, a dat rezultate dezastruoase). Astfel se explică recente manifestări sângeroase care s-au petrecut în 20 de puncte ale Germaniei. Aceasta fiind situația de fapt, la ce ar putea servi, de pildă, o revizuire a coridorului (polonez – n.n.), obținerea unui mandat colonial sau chiar simpla anexare a Austriei? Situația n-ar fi nici mai bună, nici mai rea; dimpotrivă, anexarea Austriei, adăugând 400.000 de șomeri noi celor care există și o situație financiară disperată finanțelor germane, ar complica și mai mult greutatea.

Dnii Curtius și Brüning au văzut, în organizarea *MittelEuropei*, singurul mijloc de a salva Germania. Ei și-au zis: «Ce pierdem încercând?». Evenimentele desfășurându-se în sensul dorințelor, Austria ar fi fost a lor, iar apoi ar fi cedat Ungaria, România, etc. și Germania ar fi dispus de 4 țări agricole, ceea ce ar fi răsturnat complet situația în favoarea ei.

⁷⁸ Ibid., 3.

Un fapt este cert. Situația în Germania, după insuccesul tentativei, a devenit gravă și chiar tragică.

Acum, dacă considerăm că bugetul Germaniei este de 21 miliarde de mărci și că cuantumul reparațiilor reprezintă relativ o sumă mică, suprimarea acestui tot ar lăsa Germaniei un buget de vreo 20 de miliarde. Desigur că bugetul trebuie să țină seama de cele 15 milioane de pensionari, de creșterea șomajului, care sporește numărul șomerilor, ceea ce conduce, în definitiv, la o raționalizare, care complică, și mai mult, problema șomajului.

Cazul Germaniei, însă, mai este și cazul Angliei, și cazul a 25 de națiuni, mai mult sau mai puțin grave.

Remediul a fost, demult, propus: înlăturarea șomajului prin reorganizarea economiei europene. El nu este specific german, francez sau englez, ci de ordin european⁷⁹.

Concluzii

Obiectivul principal al politicii externe a României, pe tot parcursul perioadei interbelice, a fost menținerea frontierelor trasate la sfârșitul Primului Război Mondial, împărțit de toate formațiunile politice, cu excepția Partidului Comunist, afiliat Internaționalei a III-a. Transformarea Ligii Națiunilor într-un apărător de nădejde al păcii și stabilității, precum și promovarea unor alianțe regionale (Mica Înțelegere și Antanta Balcanică) vor avea, ca scop, descurajarea revizionismului în estul Europei.

Reluarea raporturilor cu Uniunea Sovietică, a Micii Înțelegeri *in corpore*, participarea României la Conferința Dezarmării, reeșalonarea reparațiilor de război ale statelor învinse în Primul Război Mondial au influențat, într-o anumită măsură, coordonatele politicii externe românești în această perioadă, însă liniile sale directe au rămas aceleași: pace, securitate colectivă, menținerea statu-quo-ului teritorial, dezarmare, relații amicale cu vecinii și, în primul rând, cu marii aliați occidentali (Franța și Marea Britanie).

În paginile ziarului *Vestul* au fost prezentate și analizate, cu multă competență și obiectivitate, principalele aspecte ale relațiilor româno-franceze, insistându-se asupra proiectelor economice avansate de Franța pentru salvarea statelor cu profil agricol din zona central și est-europeană. În același timp, au fost evidențiate și unele asperități apărute în raporturile dintre cele două țări, determinate de tendința unor cercuri guvernamentale, coordonate de către Constantin Argetoianu, de stabilire a unor relații economice privilegiate cu Germania. Nu au fost omise nici relațiile politice, culturale, tehnico-științifice sau de altă natură, care se mențineau, în continuare, la un nivel foarte ridicat.

⁷⁹ Ibid.

**ROMANIAN-FRENCH RELATIONS BETWEEN MAY AND JUNE 1931,
REFLECTED IN THE PAGES OF THE BANAT DAILY *THE WEST***

Abstract

The main objective of Romania's foreign policy, throughout the interwar period, was to maintain the borders drawn at the end of the First World War, shared by all political parties, except the Communist Party, affiliated to the Third International. The transformation of the League of Nations into a hopeful defender of peace and stability, as well as the promotion of regional alliances (the Little Understanding and the Balkan Entente) will aim to discourage revisionism in Eastern Europe.

The resumption of relations with the Soviet Union, the Small Accord in the Corps, Romania's participation in the Disarmament Conference, the rescheduling of the war reparations of the defeated states in the First World War influenced, to a certain extent, the Romanian foreign policy coordinates during this period, but its guidelines they remained the same: peace, collective security, the maintenance of the territorial status quo, disarmament, friendly relations with neighbors and, above all, with the great Western allies (France and Great Britain).

In the pages of the newspaper *The West* were presented and analyzed, with a lot of competence and objectivity, the main aspects of the Romanian-French relations, insisting on the economic projects advanced by France to save the states with agricultural profile in Central and Eastern Europe. At the same time, some asperities in the relations between the two countries were highlighted, determined by the tendency of some governmental circles, coordinated by Constantin Argetoianu, to establish a privileged economic relations with Germany. Political, cultural, technical-scientific or other relations were not omitted, which were still maintained at a very high level.